

УДК 351.863:311.21

В. Б. ЗАХОЖАЙ

Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

Н. А. ГОЛОВАЧ

Київський національний торговельно-економічний університет

К. В. ЗАХОЖАЙ

Київський університет управління та підприємництва

О. О. КАЗАК

Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ (СТАТИСТИЧНИЙ АСПЕКТ)

Наукові праці МАУП, 2014, вип. 42(3), с. 158–162

Висвітлені концептуальні засади та методичні положення щодо побудови та використання інформаційно-аналітичного забезпечення (ІАЗ) управління економічною безпекою на засадах методології статистичного дослідження.

Необхідною умовою піднесення економіки є активний вплив управління на розвиток продуктивних сил. Потрібно сформувавши таку систему управління, яка б відповідала інтенсивному типу економічного розвитку, що є передумовою прискореного соціально-економічного розвитку країни, якісного оновлення усіх сфер життя суспільства.

Удосконалення управління економікою повинно мати комплексний характер, охоплюючи аналіз, планування, контроль на всіх рівнях макро- та мікроекономіки [1–6].

При цьому особлива увага має бути приділена аспектам, пов'язаним з економічною безпекою.

Економічна безпека – синтетична категорія політекономії та політології, тісно пов'язана з категоріями економічної незалежності, стабільності та вразливості, економічного тиску, шантажу, агресії, економічного суверенітету та ін.

Прийнято розрізняти такі рівні економічної безпеки: міжнародна (глобальна та регіональна), національна, локальна (регіональна та галузева всередині країни) і приватна (фірм та особистостей).

Необхідним інструментом розв'язання проблем забезпечення економічної безпеки є наявність сучасної технології інформаційно-аналітичного забезпечення, яке передба-

чає збирання, обробку, аналіз, прогнозування відповідної інформації як бази розробки управлінських рішень у системі економічної безпеки.

У зв'язку з цим об'єктивно висуваються нові вимоги до статистичної науки і практики, як необхідної складової загальної системи інформаційного забезпечення, для того, щоб статистика стала дієвим інструментом ефективного управління. Зростає актуальність комплексного використання статистичних методів у вирішенні завдань управління економічною безпекою. Це потребує узагальнення набутого досвіду в галузі прикладної статистики та його розвитку з урахуванням специфічних завдань сучасної практики управління.

Використання статистичних методів дає можливість перевести багато проблем економічної безпеки в площину точного кількісного відображення з якісним змістом, на основі реального інформаційного забезпечення розрахунків відповідно до потреб користувачів.

Відповідне програмне забезпечення прискорює та вдосконалює оброблення інформації, значно розширюючи коло завдань, які в процесі управління можна вирішити за допомогою статистичних методів.

Це гарантує творчий підхід до виконання конкретних завдань управління, пошук нових способів підвищення та обґрунтованості управлінських рішень, розроблення заходів щодо зростання ефективності в усіх сферах діяльності за окремими напрямками забезпечення економічної безпеки [1].

Відповідна блок-схема обґрунтування заходів із забезпечення економічної безпеки, що характеризує структуру та послідовність операцій, спрямованих на обґрунтування управлінських рішень, наведених нижче.

I. Загальні положення:

- політика економічної безпеки;
- концепція економічної безпеки;
- методологічні основи інформаційно-аналітичного забезпечення регулювання економічної безпеки, в тому числі на засадах статистичного аналізу.

II. Інформаційне забезпечення:

а) передумови формування інформаційної бази;

б) зміст наявної інформації;

в) критерії оцінювання інформації:

- достовірність та ступінь відповідності інформації фактам, явищам і подіям;
- відповідність поставленим завданням;
- своєчасність надходження і повнота;
- ступінь дезінформації;
- можливості багатоцільового використання;
- придатність і достатність для характеристики сучасного стану і прогнозування;

г) пропозиції щодо вдосконалення інформаційної бази відповідно до результатів оцінювання.

III. Методичне забезпечення статистичного оцінювання економічної безпеки, яке передбачає визначення:

- системи показників оцінювання стану економічної безпеки;
- комплексу узагальнюючих характеристик-індикаторів оцінювання процесів, пов'язаних з економічною безпекою;
- періодичність відображення явищ і процесів, взаємодію з іншими системами показників;
- комплексу правил, прийомів та методів статистичного аналізу, призначених для оцінювання інформації і підготовки бази прийняття і підтримки управлінських рішень відповідно до проблем забезпечення економічної безпеки.

Зміст аналітичної роботи полягає у приведенні розрізнених відомостей у логічно побудовану систему співзалежностей, що дає змогу дати обґрунтовану оцінку як усієї сукупності фактів, так і кожного з них, та їх ролі у розв'язанні досліджуваної проблеми.

Нижче наводиться характеристика деяких основних напрямів статистичного аналізу, які є базою узагальнюючої характеристики стану економічної безпеки.

Пропорційність економічного розвитку, як чинник економічної безпеки, визначається на основі аналізу співвідношення ресурсів та їх використання в широкому розумінні. Це стосується багатоаспектного статистичного аналізу пропорційності розподілів щодо розміщення: чисельності зайнятих та ВРП,

населення та обсягів його доходів, споживання товарів та послуг; попиту та пропозиції на товари і послуги, доходів і витрат місцевих бюджетів, інвестицій та ВРП тощо.

При цьому за групові ознаки приймаються види економічної діяльності, галузі, регіони, соціально-економічні групи населення тощо.

Інструментами статистичного аналізу пропорційності є коефіцієнти локалізації, концентрації та кривої Лоренца.

Особлива увага має бути приділена аналізу ефективності структурної трансформації в економіці та її відповідності структурній політиці.

Насамперед усе стосується активної структурної політики щодо вибору пріоритетних напрямів розвитку певних галузей, видів виробництва, економічних районів. Зокрема, виробництва в галузях, які забезпечують значну частину експортної продукції, здатних на внутрішньому ринку замінити імпорту продукцію, які впроваджують ресурсозберігаючі технології, здатні підвищити науково-технічний рівень і якість продукції, рівень у ній доданої вартості, розвиток виробництва конкурентоспроможних на світовому ринку товарів тощо. Завдання аналізу ефективності структурної трансформації вирішується за допомогою індексного методу статистики.

Результати відповідного статистичного аналізу ефективності структурних зрушень є базою визначення диспропорцій як чинника загрози економічній безпеці.

Балансовий метод як інструмент оцінювання економічної безпеки дає змогу здійснити аналіз взаємозв'язків елементів відтворення, зокрема співвідношення ресурсів та їх використання, ринків (фондового товарного та ін.), між споживанням та виробництвом, між експортом та імпортом, витратами та ефектом приливу, притоком і відтоком капіталу, між інвестиціями та інфраструктурою інвестиційного процесу, інвестиціями та ризиком тощо. При цьому основна мета аналізу — викриття резервів подальшого розвитку та шляхів їх використання.

Отримана в результаті дослідження основних аспектів економічної безпеки інформа-

ція дає можливість зробити порівняльний аналіз загального рівня економічної безпеки в динаміці під впливом основних формуючих факторів.

Статистичний аналіз взаємозв'язків між явищами, впливу на них основних чинників, серед яких, зокрема, виділяють ті, що виникають у результаті дії об'єктивних законів (державного регулювання, форсмажорних обставин тощо) та спричиняють виникнення ризиків. Для цього використовуються статистичні моделі різних типів взаємозв'язків — функціональних, стохастичних, кореляційних.

Водночас, статистична оцінка ризиків економічної діяльності дає можливість вчасно їх виявити і, за наявності своєчасної і достовірної інформації про механізм їх формування, частково уникнути. У першу чергу це стосується політичних, макроекономічних, комерційних та екологічних ризиків.

Слід зазначити, що на сучасному етапі особливого значення набуває проблема управління економічною безпекою під впливом людського чинника, а саме: ставлення окремих соціально-економічних груп населення до заходів щодо забезпечення національної та економічної безпеки країни в поточному періоді і в перспективі. У вирішенні цього завдання значна роль належить методології статистичного дослідження.

Зокрема, це стосується статистичного моніторингу ризиків, які викликані певними управлінськими рішеннями. Так, система антикризових заходів може супроводжуватись тимчасовим зниженням рівня життя населення. Відповідна своєчасна інформація дає можливість розробити заходи запобігання зростанню соціальної напруги.

На основі наведених вище напрямів аналізу визначається можливість комплексного використання їх результатів для розкриття механізму соціально-економічних явищ і процесів. Зокрема, це стосується економічної ефективності отриманої інформації на основі співвідношення результатів і витрат на її отримання.

Крім того, здійснюється факторний аналіз динаміки ефекту та вплив на її рівень ефек-

тивності структурної трансформації, прогнозування тощо.

Важливим критерієм ефективності економіки є дотримання певних пропорцій між складовими ефективності — обсягом ефекту та пов'язаних з ним витратами. Для цього використовується система нормалей — ранжованих індексів змінних показників.

На заключному етапі здійснюється узагальнююча оцінка рівня економічної безпеки, що має враховувати наведені вище результати функціонування економіки. Для розрахунку такої інтегральної оцінки можуть бути використані експертні, статистичні методи, зокрема — багатомірні оцінки, сукупність критеріїв математичної статистики.

Аналіз відповідної динаміки становить основу об'єктивної оцінки процесу розвитку, виявлення закономірностей, тенденцій та прогнозування.

На підставі результатів статистичного аналізу визначаються основні напрями управління, спрямованого на підвищення рівня економічної безпеки з урахуванням об'єктивно існуючих потенційних можливостей (резервів). При цьому, формується перелік завдань, послідовність їх виконання, визначаються методи вирішення і взаємної узгодженості цих завдань. Це створює методологію обґрунтування управлінських рішень статистичними методами.

Таким чином формується інформаційне забезпечення системного взаємозв'язку цільових комплексних програм: соціально-економічної, виробничої, науково-технічної, екологічної, інвестиційної, регіональної тощо в системі забезпечення економічної безпеки держави.

Варто зазначити, що в процесі розробки і використання інформаційного забезпечення економічної безпеки необхідно підтримувати активну співпрацю з провідними міжнародними центрами, фондами і програмами.

Це має сприяти вирішенню перспективних завдань з використання новітніх інформаційних технологій.

Така робота має здійснюватися науковцями у тісній співпраці з практиками на різних рівнях управління і державного регулювання.

Гостро стоїть проблема підготовки фахівців у цій галузі прикладної статистики, які

здатні виконувати функції аналітиків, експертів, радників та консультантів вищої економічної кваліфікації.

Такі фахівці повинні вміти збирати статистичну інформацію відповідно до завдань забезпечення економічної безпеки, систематизувати та класифікувати її; застосовувати методи її обробки, узагальнення та складання висновків, а також творчо використовувати отримані результати аналізу для підготовки управлінських рішень стосовно економічної безпеки та оцінювати в реальному часі наслідки таких управлінських рішень.

Відповідна підготовка має дати фахівцям можливість плідно та ефективно працювати в галузі формування економічної безпеки на різних рівнях управління.

Слід зауважити, що в одній статті неможливо висвітлити всі аспекти статистичного забезпечення управління економічною безпекою. Крім того, динамічно змінюються їх склад і завдання. Але вважаємо, що вирішення поставлених питань сприятиме розв'язанню проблем економічної безпеки обґрунтованіше та ефективніше.

Література

1. Головач А. В. Статистичне забезпечення управління економікою: прикладна статистика: Навч. посіб. / А. В. Головач, В. Б. Захожай, Н. А. Головач. — К.: КНЕУ, 2005. — 333 с.
2. Головач А. В. Статистичне забезпечення управління економікою: Прикладна математика з використанням аналітичного програмного середовища Microsoft Excel / А. В. Головач, В. Б. Захожай, І. Г. Манцуров. — К.: КНЕУ, 2006. — 328 с.
3. Головач А. В. Інформаційно-аналітичне забезпечення державного фінансового менеджменту / А. В. Головач, В. Б. Захожай, І. Г. Манцуров, Н. А. Головач. — К.: КНЕУ, 2010. — 260 с.
4. Городня Т. А. Економічна та фінансова діагностика / Т. А. Городня, І. П. Мойсеєнко. — Л.: Магнолія, 2006, 2008. — 282 с.
5. Сухоруков А. І. Фінансова безпека держави / А. І. Сухоруков, О. Д. Лалюк. — К.: Центр учбової л-ри, 2007. — 192 с.
6. Экономическая и национальная безопасность: Учеб. / Под ред. Е. А. Олейникова. — М.: Экзамен, 2005. — 768 с.

Доведено, що необхідною складовою інформаційно-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою є комплексне використання методології статистичного аналізу. Це дає можливість перевести багато проблем економічної безпеки в площину кількісного вимірювання з якісним змістом на основі реального інформаційного забезпечення. Наведена блок-схема, яка характеризує структуру і послідовність операцій щодо здійснення статистичного аналізу та використання його результатів для обґрунтування заходів по забезпеченню економічної безпеки.

Доказано, что необходимой составляющей информационно-аналитического обеспечения управления экономической безопасностью является комплексное использование методологии статистического анализа. Это дает возможность перевести многие проблемы экономической безопасности в плоскость количественного измерения с качественным содержанием на основе реального информационного обеспечения. Приведена блок-схема, которая характеризует структуру и последовательность операций по осуществлению статистического анализа и использования его результатов для обоснования мероприятий по обеспечению экономической безопасности.

It is proved that the complex use of methodology of statistical analysis is the necessary component of information-analytical support management of economic security. This makes it possible to convert many problems of economic security to the level of quantitative measurement with quality content based on real information support. There shows the block diagram that describes the structure and sequence of operations for the implementation of statistical analysis and the use of its results to substantiate the measures to ensure the economic security.

Надійшла 3 липня 2014 р.